

Георги Батаклиев

АНТИЧНА МИТОЛОГИЯ

София, 2011

В книгата са представени митове за старогръцки и римски богове, полубогове и герои. Използван е азбучният принцип на подреждане. След съответните статии са посочени и по-значителните произведения на литературата, изобразителните изкуства и музиката с митологични сюжети, създадени от древността до днес.

Цялостното познаване на античната митология дава възможност на днешния човек да разбере по-добре както творбите на античните драматурзи, поети, писатели, така и голяма част от създадените в по-ново време произведения на световната литература и изкуства.

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Георги Батаклиев, автор, 2011
© Издателство „Изток-Запад“, 2011

ISBN 978-954-321-885-1

ГЕОРГИ БАТАКЛИЕВ

АНТИЧНА
МИТОЛОГИЯ
Богове и герои

ПРЕДГОВОР

Митове наричаме поетичните разкази за раждането, живота и делата на античните богове, полубогове и герои. По-точно разказите за делата на героите се наричат легенди. Митовете и легендите са създадени от античния човек при наблюдението му на творческите сили на природата и при обяснението на събития от живота на обществото и личността. И в двата случая фантазията на южняка е виждала божествена намеса. Първи създатели на античните митологически образи са елините, те най-проникновено наблюдавали природата и давали воля на фантазията си. При това създали богове по свое подобие – придали им своите радости и скърби, своите положителни и отрицателни качества. Както Олимпийските, така и останалите богове участват в живота на хората, като най-често тяхната намеса на Земята става под нравствените повели на съдбата. Елините мислели с митологическите образи и със символиката на митологическите персонажи, навлезли дълбоко в нравствеността и светогледа им. Впоследствие с гръцките богове и герои Рим отъждествил своите: *ЮПИТЕР* – със *ЗЕВС*, *НЕПТУН* – с *ПОСЕЙДОН*, *ХЕРА* – с *ЮНОНА*, *МИНЕРВА* – с *АТИНА*, *ДИАНА* – с *АРТЕМИДА*. Римляните пренесли върху своите богове и богини гръцките представи, като изтъквали обожествяването на владетеля или основателя на държавата, напр. при митовете за *ЕНЕЙ*, *РОМУЛ* и *РЕМ*.

Непосредствените извори за гръцката и римската митология са самите автори от древността. Всички антични творби са наситени с митове и легенди, без чието познаване не можем да разберем античните текстове. Но цялата теогония е събрана в няколко основни произведения: на гръцки в поемите „Илиада“ и „Одисея“ на Омир, в „Теогония“ на Хезиод, също в трагедиите на Есхил, Софокъл и Еврипид; на втори план в учената поезия на елинистическите поети Калимах и Аполоний Родоски. Съществуват и антични митографски сборници, които съдържат много от знанията на александрийските учени, като на първо място сред тях изпъква „Митологическа библиотека“ на Аполодор.

Но истинският учител по гръцка и римска митология си остава Овидий, чиято основна поема „Метаморфози“ съдържа около 250 мита-поемки. За тях той е използвал древни източници (Никандър от Колофон), като към гръцките митове прибавил и италиански предания и за много метаморфози вмъкнал свои версии (вж. българския превод!). Със своя епос Овидий упражнил огромно влияние върху литературата и изкуството на поколенията. Много загубени митове съдържа сборникът „Басни“ на римския учен и автор Хигин. Митологически образи и представи съдържат още трагедиите на римските писатели Сенека и Пакувий и на комическия поет Плавт, който оказал значително влияние върху такива писатели като Жан-Батист Молиер, Хайнрих фон Клайст и др. Именно литературата спомага за съхраняването на античната митология и през Средновековието. Оттам представите и мотивите на античната митология са пренесени и в творбите на хуманистите от европейския Ренесанс: Волтер, Мигел де Сервантес, Луиш ди Камоинш, Уилям Шекспир, Джовани Бокачо.

Античната митология била позната през античността и в днешните български земи. През VII–VI в. пр. Хр. европейските и малоазийските гърци колонизирали западния бряг на Черно море – Одесос (Варна), Аполония (Созопол), Месембрия (Несебър) и др. От II в. римляните основали много градове по тракийските земи и в Мизия покрай Дунав. Така гръцките колонисти по брега на Черно море и римските ветерани, които оставали на служба в селищата, упражнявали влияние върху обществения живот на тракийското население и върху изкуството му: едните – с по-силно гръцко влияние, а другите – с римско. От своя страна траките също упражнили немалко въздействие върху гръцката религия и митология. Елините приели от северните си съседи боговете: *АРЕС* и *ДИОНИС*, *БОРЕЙ*, *БЕНДИДА*, *КОТИТО*, и не на последно място – родопския певец *ОРФЕЙ* и учението *ОРФИЗЪМ*. При културния обмен се получило сближение между елино-римските и тракийските божества. У нас непрекъснато се откриват многобройни паметници – релефи и плочки със сюжети от тракийската митология, но с образи на *ДИАНА*, *АПОЛОН*, *ХИГИЯ*, *СИЛВАН* и пр., под чиято форма се крият стари местни богове.

Така митологическите образи не загинали и след появата на християнството и залеза на езичеството. От древността насам митовете на гърците и римляните непрекъснато обогатяват

творчеството на авторите от световната литература. В по-ново време от тях черпят вдъхновение както литературните произведения, така и творбите на изобразителното изкуство и музиката.

Във Франция Жан Кокто пише „Едип цар“ (1925), „Антигона“ (1922), „Орфей“ (1928), „Бакх“ (1951); Андре Жид – „Едип“ (1930), „Тезей“ (1946); Жан Жироду – „Амфитрион-38“ (1929), „Троянската война няма да се състои“ (1935), „Електра“ (1937); Жан Ануй – „Евридика“, „Антигона“ (1942), „Медея“ (1946); Жан-Пол Сартр – „Мухите“ („Отмъщението на Орест“). В Германия Герхард Хауптман съчинява „Ифигения в Делфи“ (1941), „Ифигения в Авлида“ (1943), „Смъртта на Агамемнон“ (1944), „Електра“ (1945). В Австрия Феликс Браун създава „Тантал“ (1917), Рудолф Баир – текстовете към кантатите „Едип“ (1952) и „Агамемнон трябва да умре“ (1955). В Швейцария Фридрих Дюренмат написва „Херакъл и Авгиевите обори“ (1954), в Италия Сем Бенели – „Орфей и Прозерпина“ (1928). В Русия Василий Тредяковски създава „Деидамия“ (1765), Михаил Ломоносов – „Демофонт“ (1751), Александър Сумароков – „Алкестида“ (1759), „Цефал и Прокрида“ (1755), Иван Крилов на 17 години написва „Филомела“ (1786). През първата половина на XIX в. Пушкин е „представител на разцвета на благородната античност“. През 1902 г. изпод перото на украинската поетеса Леся Украинка излиза драматичната поема „Касандра“. В най-ново време античната тематика и античната образност продължават да живеят, изпълнени с революционно съдържание, с централен образ тиранобореца *ПРОМЕТЕЙ*. Неговият подвиг е възпят от мнозина руски писатели.

Всички големи музеи в Европа – от „Ермитаж“ в Санкт Петербург до „Прадо“ в Мадрид – съхраняват статуи и картини на големи майстори на длетото и четката, ваяни и рисувани по митологически сюжети. Посетителят може да се наслаждава на фронтоните, фризовете и метопите на античните храмове и на съвършеното претворение на митологическите образи на античните скулптори Праксител, Фидий, Лизип, Алкамен, на ренесансовия творец Микеланджело, на по-новите Роден, Канова, Бернини, Торвалдсен, у нас – на митологическите фигури на Панагюрското златно съкровище. Митологическите сюжети оживяват в картините на великите художници: Джорджоне, Кореджо, Рафаело, Рембранд, Рубенс и мн.др. Сред често срещани-

те изпъкват *АПОЛОН* и *ДАФНА*, *ДЕДАЛ* и *ИКАР*, *ПРОЗЕРПИНА*, *ПЕРСЕЙ* и *АНДРОМЕДА*, *АВРОРА*, *ФАЕТОН* и др.

Античната митология е застъпена не по-малко и в музиката. Първата опера („драма с музика“), представена през 1594 г. във Флоренция, е „Дафна“ по музика на Джакомо Пери и текст на Отавио Ринучини. Последвалите представления са „Евридика“ (1600) от Джулио Качини, „Орфей“ (1607) и „Ариана“ (1608) от Клаудио Монтеверди. По-късно Жан-Батист Люли композира оперите „Прозерпина“ (1680) и „Фаетон“ (1681), Шарл Гуно – „Филемон и Бавкида“, Камий Сен-Санс – „Прозерпина“, Йохан Кристиан Бах – „Орфей и Евридика“, Волфганг Амадеус Моцарт – „Аполон и Хиацинт“, Рихард Щраус – „Дафна“. Митът за *ОРФЕЙ* и *ЕВРИДИКА* става сюжет на опери на Клаудио Монтеверди, Луиджи Роси, Кристоф Вилибалд Глук, Жан Офенбах и на симфонични творби на Йозеф Хайдн и Ференц Лист. Руският композитор и пианист Александър Скрябин отразява с музиката революционния подем в Русия в началото на ХХ в. Композицията му „Прометей, поема на огъня“ (1911) е „пророчество за световната социалистическа революция“ (А. В. Луначарски). Нека споменем и единичния опит в българската музика – оперетата на Парашкев Хаджиев „Цар Мидас“.

Познаването на античната митология спомага по-добре да бъдат разбирани произведенията не само на античните драматурзи, поети и писатели, не само произведенията на античното изкуство, но и голяма част от творбите на световната литература и изкуство от по-ново и най-ново време.

Транскрипцията на термините в справочника е съгласувана с постановките на сборника „Изговор и транскрипция на чуждите имена в българския език“ (под съставителството на Л. Андрейчин и М. Вългенов, София, 1974, ДИ „Наука и изкуство“), по-специално със статиите на Г. Батаклиев: „Латински имена“ (с. 245–267); „Старогръцки имена“ (с. 268–289).

За удобство на читателя термините и имената, за които има самостоятелни статии в справочника, са обозначени с шрифта *Cambria* (*CAMBRIA*).

Георги Батаклиев

А

А

А́БАНТ (Ἄβας) (грц.) – 1. Дванадесетият митически цар на Аргос, син на *Линкей* и *Хипермнестра*, баща на *Акризий*, дядо на *Даная* и *Аталанта*, прадядо на *Персей*, сина на *Даная* от *Зевс*. – 2. Син на *Посейдон* и речната нимфа *Аретуза*, която преследвал влюбеният в нея речен бог *Алфей*. – 3. Син на *Мелампод* и *Ифианаса*, дъщеря на *Прет*. – 4. Съюзник на *Финей* в битката му с *Персей*. – 5. Име на *Кентавър*. – 6. Другар на *Диомед*, превърнат от *Афродита* в птицата буревестник. – 6. Гръцки герой, когото *Еней* убил при *Троя*, а щита му окачил пред храма на *Аполон*. – 8. Троянец, приятел на *Еней*. – 9. Етруск, който довел на *Еней* отряд кораби от *Пулония* и от о. *Илва*.

АБАНТИА́Д (Ἀβαντιάδης) (грц.) – потомък на аргоския цар *Абант*: – 1. *Акризий* като син на *Абант*. – 2. *Персей* като правнук на *Абант*. – 3. Следващите царе на *Аргос*.

АБАНТИА́ДА (Ἀβαντιάς) (грц.) – 1. Потомка на *Абант*: *Даная* и *Аталанта* като внучки на *Абант*. – 2. Старото име на о. *Евбея*.

А́БДЕР (Ἀβδηρος) (грц.) – син на *Хермес* (или на *Тромий*, млад локриец от град *Опунт*; или на опунтеца *Менойтий*, което би означавало, че е брат на *Патрокъл* – най-близкия приятел на *Ахил*). *Абдер* охранявал четирите кръвожадни кобили на тракийския цар *Диомед*. Когато *Херакъл* ги отвлякъл, а царят и поданиците му се опитвали да си ги върнат, конете се разбеснели и го разкъсали, а на лобното му място *Херакъл* основал град, който нарекъл на негово име *Абдера*.

АБСИ́РТ (грц.) – вж. *Апсирт*.

А́ВГА (Ἀύγη) (грц.) – *жрица* на *Атина*, дъщеря на тегейския цар *Алей* и *Неера*, майка на *Телеф* от *Херакъл*. Детето си родила тайно и го скрила в свещения лес (или в храма) на *Атина*. Богинята, разгневена, че нейната *жрица* престъпила свещените закони, изпратила мор над страната. При това бедствие бащата на *Авга* открил и подхвърлил младенца, а майката продал отвъд морето в малоазийска *Мизия*, където тя се омъжила за царя на страната *Тевтрант*. Според друга версия *Алей* затворил майката и детето в ковчеже и ги хвърлил в морето да се удавят, но то ги изтласкало на посочения малоазийски бряг, където по-късно *Телеф* се домогнал до царския престол.

АВГИЙ (Αὐγείας) (грц.), нар. още **АВГЕЙ** – син на *ХЕЛИОС*, цар на епейците в Елида, *АРГОНАВТ*. Наследил 3000 броя добитък, чиито обори, замърсявани в продължение на 30 години, никой не можел да изчисти. Огромните купища тор *ХЕРАКЪЛ* премахнал само за един ден, като пуснал да тече през тях *АЛФЕЙ*, *ПЕНЕЙ* или друга река (шестият подвиг на героя, наложен му от цар *ЕВРИСТЕЙ*). Предварително се уговорил да получи за бързия си труд една десета от стадата, но *АВГИЙ* се отметнал под предлог, че *ХЕРАКЪЛ* като слуга на *ЕВРИСТЕЙ* нямал право да притежава добитък. Затова *АВГИЙ* бил жестоко наказан: синът му от срам напуснал Елида и се преселил на пустинен остров. Според друг мит, в чест на победата си *ХЕРАКЪЛ* основал *ВЕЛИКИТЕ ОЛИМПЕЙСКИ ИГРИ*.

Поговорката „да почистиш Авгиевите обори“ значи да извършиш непосилна и неприятна работа.

Радиопиеса: „Херакъл и Авгиевите обори“ от Фридрих Дюренмат.

АВГУРИ (**Augures**) (лат.) – почетна и влиятелна колегия в Рим от трима, впоследствие от повече членове. Отначало били уредници на обредите за плодородие, после – жреци-гадатели, особено птице-гадатели. Преди важни държавни актове гадаели за волята на боговете по небесните явления – облаци, мълнии и гръмотевици, по поведението на птиците – летене, песен или писък, кълване (на свещените кокошки в чертите на храмовете), по вътрешностите на жертвените животни; освещавали храмове и ръкополагали свещенослужители. Упражнявали голямо влияние върху държавния и политическия живот, върху предприемането на военни

Авгур

А походи, можели да възпрат всякакви действия, дори сенатски решения, ако поличбите им се сторели неблагоприятни. Свои авгури имали пълководците, войските и императорите. Катон често признавал, че се учудва как двама авгури при среща едва се сдържат да не се засмеят – толкова нелепа и отживяла му се струвала тяхната институция. Затова „смехът на авгура“ станал пословичен.

АВГУСТАЛИ (**Augustales**) (лат.) – колегия от 21 *ЖРЕЦИ* в Рим през Императорската епоха, грижещи се за култа на императора. Още Август пренесъл върху себе си култа на „*ГЕНИЯ* на римския народ“. Императорите след смъртта си били провъзгласявани за богове, а в провинциите били обожествявани и приживе. Най-висшата точка от развитието на императорския култ стигнал император Аврелиан (270–275), който сам се обявил за „господ и бог“.

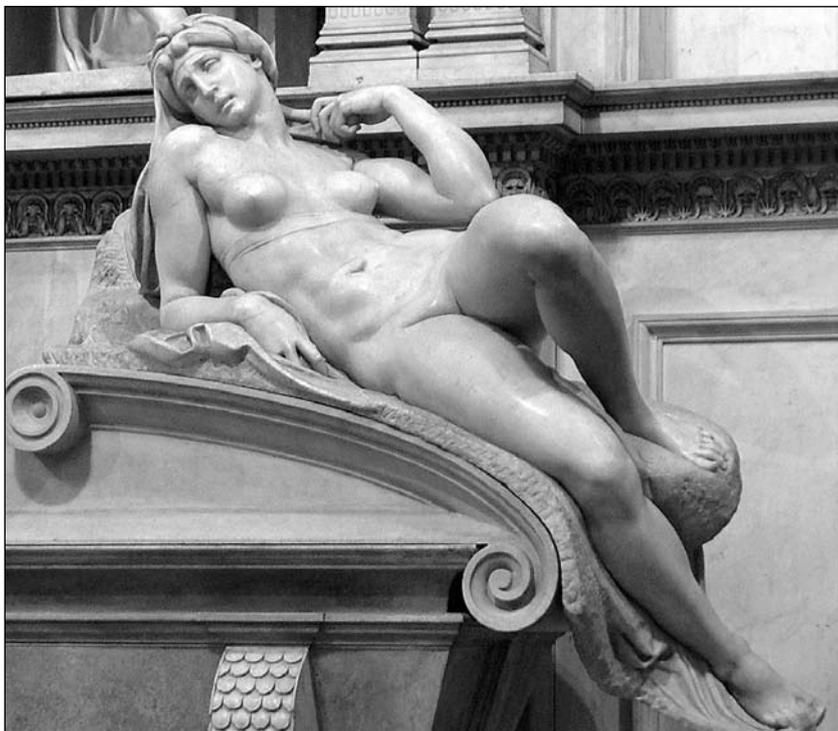
АВЕНТИН (**Aventinus**) (лат.) – митически цар на най-стария латински град Алба Лонга, син на *ХЕРАКЪЛ* и на весталката *РЕЯ*, вожд на сабелите и съюзник на *ТУРН* срещу *ЕНЕЙ*; на него е наречен Авентинският хълм в Рим (**Aventinus mons**), защото според Вергилий *АВЕНТИН* се родил на него или защото според Овидий бил погребан там. Носел щит с наследствения знак: сто дракона, вплели в телата си хидра, ходел с праметната през раменете му лъвска кожа с развята грива и със зъбеста паст, която покривала цялата му глава.

АВÈРН (**Avernus**) (лат., < от грц. а-орнос – „лишен от птици“) – езеро върху вулканичен кратер източно от град Куме в Кампания – Италия (дн. Лаго д’Аверно), обградено от стръмни склонове и засенчено от гъсти гори. До него се намирали дъбравата на богиня *ХЕКАТА*, пещерата на кумейската *СИБИЛА* и един от входовете към подземния свят. Според Страбон през него в света на сенките се бил спуснал *ОДИСЕЙ*, а според Вергилий – *ЕНЕЙ*. В някои митове се твърди, че птиците, които прелитали над него, падали отровени от зловонните му изпарения, откъдето възникнало и името му. Поет. подземният свят, подземното царство.

АВÈРНСКИ (**Avernalis**) (лат.) – епитет на езеро, бездна, пристанище, пещера, посветени на *ЮНОНА* или *ПРОЗЕРПИНА*. Вж. *АВЕРН*.

АВРÒРА (**Aurora**) (лат.) – римската богиня на утринната зора, гръцката *ЕОС*.

Химн: „На Зората“ от Орфей.

Аврора от паметника на Лоренцо де Медичи – Микеланджело

Аврора – Гуидо Рени

АВТОΛΙΚ (Αὐτόλοκος) (грц.: „истинският вълк“) – син на *ХЕРМЕС* и *ХИОНА*, съпруг на *МЕСТРА*, баща на *АНТИКЛЕЯ* (майка на *ОДИСЕЙ*). Владее всички похвати на състезанията по борба, прочут с хитрините и грабежите си. Баща му го научил да преправя образа си и да променя вида на плячката, за да заличава следите ѝ, напр. превръщал черна крава в бяла. Но *СИЗИФ* при едно състезание го надхитрил: като забелязал, че броят на животните му намалява, а стадото на *АВТОΛΙΚ* се увеличава, дамгосал монограма си върху долната страна на копитата на своите животни и така успял да проследи дирите им. Родословието обяснява откъде дошла хитростта на *ОДИСЕЙ*.

АВТОНΟЯ (Αὐτονόη) (грц.) – 1. Дъщеря на *КАДЪМ* и *ХАРМОНИЯ*, сестра на *ИНО*, *СЕМЕЛА* и *АГАВА*, съпруга на *АРИСТЕЙ*, майка на *ПОЛИДОР* и *АКТЕОН*. Като вакханка скършила ръката на племенника си *ПЕНТЕЙ* (сина на *АГАВА*) и участвала в убийството му. – 2. Дъщеря на *АРГОНАВТА КЕФЕЙ* (*ЦЕФЕЙ*), наричана още Антиноя. – 3. Дъщеря на *ПИРЕЙ*, любимка на *ХЕРАКЪЛ*, от когото родила *ПАЛЕМОН*.

АГÀΒΑ (Αγάθη) (грц.) – 1. Дъщеря на *КАДЪМ* и *ХАРМОНИЯ*, сестра на *СЕМЕЛА*, *ПОЛИДОР*, *ИНО* и *АВТОНΟЯ*, съпруга на *ЕХИОН*, майка на тиванския цар *ПЕНТЕЙ*, който, подбуден от нея, отказвал да признае новия бог *ДИОНИС*. За тази ѝ постъпка богът я наказал: изпаднайки в бакхическо изстъпление, тя сметнала сина си за глиган и заедно със сестрите си *ИНО* и *АВТОНΟЯ* и с други тиванки го разкъсала. Когато дошла на себе си, избягала от *ТИВА* в Илирия, там се омъжила за цар *Ликотерзес*, когото по-късно убила, за да предаде престола му на своя баща. – 2. Една от *ДАНАИДИТЕ*, която по време на първата си брачна нощ убила своя съпруг *ЛИК*. – 3. Една от дъщерите на морския бог *НЕРЕЙ*.

Агава и Ино разкъсват Пентей, атическа червенофигурна купа за благовония (ок. 450–425 г.пр.Хр.), „Лувърът“, Париж

Маска на Агамемнон, намерена от Шлиман 1876 г. в кръг А на микенския некропол (XVI в.пр.Хр.), Националният археологически музей, Атина

АГАМЕМНОН (Ἀγαμέμνων) (грц.) – митически цар на Микена, правнук на *ТАНТАЛ*, внук на *ПЕЛОПС*, син и наследник на *АТРЕЙ*, по-стар брат на *МЕНЕЛАЙ*, съпруг на *КЛИТЕМНЕСТРА*, баща на *ИФИГЕНИЯ*, *ХРИЗОТЕМИДА*, *ЕЛЕКТРА* (*ЛАОДИКА*), *ИФИАНАСА* и *ОРЕСТ*, върховен вожд на гръцките воители в похода срещу *ТРОЯ*. Върху неговия дом тегнело проклятието на боговете още от дядо му *ТАНТАЛ*. За да смекчи гнева на *АРТЕМИДА* и да измоли освобождаването на попутните ветрове с цел флотата да отплава от *Авлида*, принесъл в жертва дъщеря си *ИФИГЕНИЯ*. Пред стените на *ТРОЯ* трябвало да върне своята пленница *ХРИЗЕИДА* на баща ѝ *ХРИЗ*, отнел от *АХИЛ* красивата му пленница *БРИЗЕИДА*, с което предизвикал неговия гняв – основната тема на *Омировата „Илиада“*. След падането на крепостта се завърнал в родината си заедно с *КАСАНДРА*, но бил посечен от съпругата си *КЛИТЕМНЕСТРА* или от нейния прелъстител *ЕГИСТ* на трапезата или в банята. По-късно синът му *ОРЕСТ* отмъстил за него.

Картини: „Пратениците на Агамемнон в палатката на Ахил“ от Жан-Огюст Доминик Енгр. – *Трагедии:* „Агамемнон“ от Есхил; от Луций Аней Сенека; от Виторио Алфиери. – „Смъртта на Агамемнон“ от Герхард Хауптман. – „Агамемнон трябва да умре“ от Рудолф Байр.

АГЕНОР (Ἀγηνωρ) (грц.) – 1. Финикийски цар, син на *ПОСЕЙДОН* и *ЛИБИЯ*, брат-близък на египетския цар *БЕЛ*, баща на *КАДЪМ*, *КИЛИКС*, *ФЕНИКС* и *ЕВРОПА*, прадядо на *ПЕРСЕЙ*, прародител на *ДИДОНА* (следов. на финикийците), негов град е *Картаген*. След похищението на *ЕВРОПА* от *ЗЕВС* пратил синовете си да я търсят с повелята да не се връщат без нея, никой от тях не се завърнал. – 2. Един от 50-те синове на *ЕГИПТ*, съпруг на *ДАНАИДАТА ЕНИПА*, убит от нея по време на първата им брачна нощ. – 3. Син на *НИОБА*, когото *АПОЛОН* поразил със стрелата си. – 4. Троянски герой, син на *АНТЕНОР* и *ТЕАНО*, баща на *ЕХЕКЪЛ*. Встъпил в двубой с *АХИЛ*, в момента на поражението си бил спасен от *АПОЛОН*, който приел неговия образ. Убит от *НЕОПТОЛЕМ*.

АГЕНОРИД (Ἀγηνορίδης) (грц.) – син или потомък на *АГЕНОР*: *КАДЪМ*, *ПЕРСЕЙ* и др.

АГЕНОРИДА (Ἀγηνορίς) (грц.) – дъщеря на *АГЕНОР*: *ЕВРОПА*.

А **АГЛАВРА** или **АГРАУЛА** (Ἄγλαυρος или Ἄγραυλος) (грц.: „блестящата, сияещата“) – една от трите дъщери на **КЕКРОПС**, на които **ПАЛАДА** поверила в затворена кошница младенеца **ЕРИХТЕЙ** (или **ЕРИХТОНИЙ**), пазен вътре от дракон. Заедно със сестрите си **ХЕРСА** и **ПАНДРОСА АГЛАВРА** нарушила забраната на богинята и разплела от любопитство кошницата. Взела от **ХЕРМЕС** за подкуп тежък товар от злато, за да го пусне в спалнята на сестра си **ХЕРСА**, но от силна ревност се превърнала в черен камък. Според друга версия трите сестри били наказани от богинята с безумие и се хвърлили от атинския Акропол, след което там било издигнато светилище.

Картини: „Аглавра препречва пътя на Меркурий към Херса“ от Паоло Веронезе. – „Дъщерите на Кекропс и малкият Ерихтоний“ от Петер Паул Рубенс.

АДМЕТ (Ἄδμητος) (грц.) – син на Ферет, царят на Тесалия, съпруг на **АЛКЕСТИДА**, участник в **КАЛИДОНСКИЯ ЛОВ** и в похода на **АРГОНАВИТЕ**. Макар да бил смъртен човек, при него служил за наказание една година като пастир **АПОЛОН**, задето заради смъртта на сина си **АСКЛЕПИЙ** убил **ЦИКЛОПИТЕ**. Между двамата се завързало приятелство. Богът му помогнал да спечели дъщерята на цар **ПЕЛИЙ** от **ЙОЛК**, успявайки да изпълни царското условие: впрегнал в една и съща кола лъв и глиган. **АПОЛОН** поканил на сватбата **МОЙРИТЕ** – богините на човешката съдба. Те обещали на младоженеца да остане в часа на смъртта си жив, ако някой се съгласи да слезе вместо него в подземния свят. Когато часът настъпил, дори старият му баща и майка му не пожелали да го заместят, единствено любящата му млада съпруга след трогателна раздяла с готовност дала живота си за него. Но **ХЕРАКЪЛ** успял да я изведе от царството на **ХАДЕС** и да я върне на **АДМЕТ**. Друга версия: **ПЕРСЕФОНА**, трогната от самопожертвователната обич, я върнала на земния свят.

Картини: „Адмет и Алkestида“, стенопис от Помпей. – „Аполон със стадата на Адмет“ от Антонио Мария Васало; от Адам Елсхаймер; от Клод Лорен. – *Драми:* „Алkestида“ от Еврипид. – „Домът на Адмет“, „Размяната на съдбата“ от Йохан Готфрид фон Хердер. – „Кантата“: „Адмет“ от Гаetano Доницети.

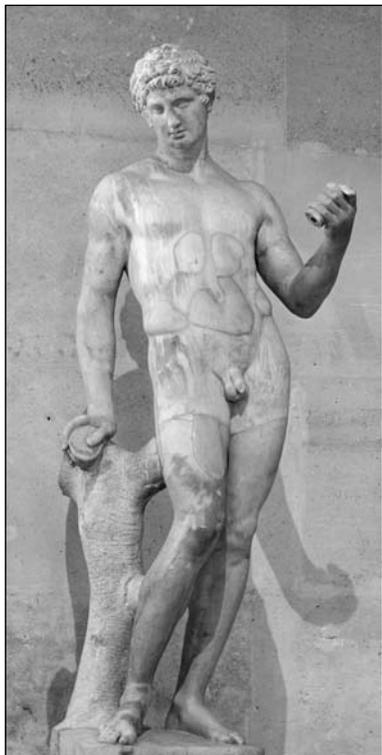
АДОНИС (Ἄδωνις) (грц. < финик. „господар“), нар. още **АДОНЕЙ** – божество на вегетацията, олицетворение на отмиращата и възкръсваща природа, според източни митове ловец,

син на кипърския цар *Кинир* и на дъщеря му *Мира* (или *Смирна*), превърната за наказание в миртово или балсамово дърво. Роден от сърцевината на това дърво, той бил поет от *АФРОДИТА* и предаден за отглеждане на *ПЕРСЕФОНА*. Но царицата на подземното царство, пленена от хубостта му, когато дошло времето, отказала да го върне. Спорът между двете богини трябвало да разреши сам *ЗЕВС*. Според по-разпространен мит *АФРОДИТА* се влюбила в *АДОНИС*, когато той бил на лов, изоставила небето и тръгнала да го следва из гори и планини. Но *АРЕС* (*МАРС*) от ревност насъскал срещу него глиган (или сам се превърнал на глиган), който го ранил смъртоносно. Чула отдалеч предсмъртните му стонове, *АФРОДИТА* се втурнала да му помогне, но по пътя разранила тялото си в бодливите храсти. От нейните капки кръв се появили розите (или розите, които дотогава били само бели, се обагрили в червено). Натъжената богиня поръсила кръвта на *АДОНИС* с божествен *НЕКТАР* и я превърнала в кървавоаленото цвете *АДОНИУМ* (съсънка, анемона) и не преставала да го полива със съзвите си. И то – подобно на младия ловец – имало кратък живот. *ЗЕВС* позволил на *АДОНИС* да прекарва на земята шест месеца от годината – тогава *АФРОДИТА* в радостта си дарява на природата пролетта и лятото, докато останалите шест месеца – есента и зимата, той оставал при *ПЕРСЕФОНА*. Според друг мит волята на *ЗЕВС* била той да остава в подземния свят през една трета от годината, през втората трета да се въздига при *АФРОДИТА*, а останалото време да бъде, където сам желае. Но *АДОНИС* оставал и през двете трети при *АФРОДИТА*. Богинята на красотата оплаквала всяка година в деня на смъртта му своя любим. Във Финикия и Сирия устройвали в негова памет *МИСТЕРИИ*, в които след погребалните обреди заравяли в земята дървената му статуя, а след определено количество месеци ликували при възкресението му. В Гърция на празника му *АДОНИИ* през пролетта или в средата на лятото жените пеели скръбни песни, принасяли му в жертва косите си и посаждали в саксии („градинките на *АДОНИС*“) цветя, които бързо цъфват и бързо повяхват. Понеже *АДОНИС* бил свързан с *АФРОДИТА*, култът му бил тачен повече от жените и особено от хетерите. Заедно с *АФРОДИТА* е изобразяван и в античното изкуство – върху гръцки и южноиталийски вази, етруски огледала, стенописи от Помпей и римски саркофази. Преносно „*АДОНИС*“ означава младеж с рядка красота.

А *Статуи:* „Умиращият Адонис“ от Винченцо де Роси; от Огюст Роден. – „Венера и Адонис“ от Антонио Канова; от Адриан де Фрис. – „Влюбена двойка (Венера и Адонис)“, скулптурна група от Одесос (дн. Варна). – *Картини:* „Адонис и Афродита“, стенопис от Помпей. – „Венера и Адонис“ от Тициано Вечелио; от Тинторето; от Паоло Веронезе; от Петер Паул Рубенс; от Корнелис ван Харлем. – „Пир на боговете с Адонис“ от Лука Джордано. – „Венера оплаква смъртта на Адонис“ от Паоло Веронезе. – „Смъртта на Адонис“ от Себастино Лучани. – *Драми:* „Адонис“ от Гийом льо Бретон; „Адоне“ от Иван Гундулич. – *Поема:* „Венера и Адонис“ от Уилям Шекспир. – „Адон“ от Джовани Батиста Марино. – *Епилии:* „Адонис“ от Овидий („Метаморфози“). – *Химн:* „На Адонис“ от Орфей. – *Идиллии:* „Сиракузанките, или жените на празника на Адонис“ от Теокрит. – „Плач за Адонис“ от Бион (II в. пр. Хр.). – *Симфония:* „Адонис“ от Теодор Дюбоа. – *Оратория:* „Адоиада“ от Андреа Бернаскони. – *Опери:* „Адон“ от Клаудио Монтеверди. – „Любовта на Венера и Адонис“ от Марк-Антоан Шарпантие. – „Венера и Адонис“ от Франческо Бианки.

АДРАСТ (Ἄδραστος) (грц.) – син на *ТАЛАЙ* и *ЛИЗИМАХА*, брат на *ЕРИФИЛА*, баща на *АРГЕЯ* и *ДЕИПИЛА*, един от главните организатори на похода на *СЕДЕМТЕ СРЕЩУ ТИВА*. Цар на Аргос, прогонен оттам от *АМФИАРАЙ*, избягал в Сикион при дядо си *ПОЛИБ*, след чиято смърт наследил царската власт. Получил от оракула загадъчното предсказание, че ще омъжи дъщерите си само за лъв и мечка. Омъжил *АРГЕЯ* за *ПОЛИНИК*, който носел на раменете си лъвска кожа, а *ДЕИПИЛА* – за *ТИДЕЙ*, който бил наметнал мечка кожа (друга версия: двамата герои имали върху щитовете си изображения на лъв и мечка), след което решил да направи зетьовете си царе в родните им градове. Заради *ПОЛИНИК* и заедно с него повел голяма войска в похода на *СЕДЕМТЕ СРЕЩУ ТИВА*, в който взели участие всички герои от Аргос. *СЕДЕМТЕ СРЕЩУ ТИВА* били сразени, спасил се само *АДРАСТ* поради бързината на коня си *Арион*, който му бил подарен от *ХЕРАКЪЛ*. След десет години се опълчил отново срещу *ТИВА* заедно с т.нар. *ЕПИГОНИ* – синовете на загиналите в първия поход, разрушил града и принудил жителите му да го напуснат, но загубил в битката сина си и на връщане умрял от скръб по него в Мегара. Гробът му в Сикион бил култово почитан.

АЕДОНА (Ἀηδών) (грц. „славей“) – 1. Дъщеря на *ПАНДАРЕЙ*, съпруга на *ЗЕТ*, брата на *АМФИОН*, майка на *ИТИЛ* (вж. *ИТИС* и *ПРОК-*

*Адонис, антична скулптура,
възстановена от Антоан
Дюкноа, „Лувърът“, Париж*

Смъртта на Адонис – Лука Джордано

АНА). От завист към многодетната си зълва *НИОБА*, съпруга на деве-ра си *АМФИОН*, замислила да убие нощем най-големия ѝ син, но в тъмнината пробола по погрешка своя единствен син *Итил*. За да я избави от отчаянието и голямата мъка, *ЗЕВС* я превърнал на сла-вей, в чиято тъжна песен всяка пролетна нощ се дочува: *И-тил! И-тил!* – 2. Дъщеря на *ПАНДАР* от Ефес, годеница на *ПОЛИТЕХН*, ху-дожник от Колофон в Йония. Хвалила се, че се обичат взаимно повече от *ЗЕВС* и *ХЕРА*. За наказание съпругата на *ЗЕВС* изпратила богинята *ЕРИДА*, за да всее раздор помежду им.

АЕΛΟ (*Ἀελλώ*) (грц.) – у Хезиод име на крилата *ХАРПИЯ*.

АЕΡΟΠΑ (*Ἀερόπη*) (грц.) – царица на Микена, внучка на *МИНОС*, дъщеря на *КАТРЕЙ*, сестра на *КЛИМЕНА*, *Анемосина* и *АЛ-ТЕМЕН*. На *КАТРЕЙ* било предсказано, че ще загине от свое чедо, затова предал *КЛИМЕНА* и *АЕРОПА* на аргоския мореплавател *НА-ВПЛИЙ* да ги продаде в чужбина (*АЛТЕМЕН* доброволно напуснал родния си град). Той завел сестрите в *АРГОС*, там се оженил за *КЛИМЕНА*, а *АЕРОПА* продал. Тя се омъжила най-напред за *ПЛИС-ТЕН*, а после – за брат му *АТРЕЙ*, от когото родила синовете си *АГАМЕМНОН* и *МЕНЕЛАЙ*. Зет ѝ *ТИЕСТ* я прелъстил, *АТРЕЙ* го прого-нил от града (после го повикал обратно) и заповядал да хвърлят *АЕРОПА* в морето. (Митът е разработван в древността от различ-ни трагичи, между които са Софокъл и Ений, но всички траге-дии са загубени.)

АЗÒΠ (*Ἄσωπός*) (грц.) – река в Беотия, Гърция, и едноимен-нен бог на реката, син на *ПОСЕЙДОН* и *ПЕРО* (или на *ОКЕАН* и *ТЕТИЯ*), баща от *МЕТОПА* на *ЕГИНА*, *ЕВАДНА*, *ЕВБЕЯ* и дядо на *ЕАК*. Когато *ЗЕВС* отвлякъл *ЕГИНА*, *АЗОП* се опитал с помощта на *СИЗИФ* да си я въз-върне, дори нападнал с вълните си *ОЛИМП*, но бил поразен от мъл-нията на бога-похитител.

АЗΟΠΙΑΔ (*Ἀσωπιάδης*) (грц.) – потомък на речния бог *АЗОП*: внукът му *ЕАК*.

АЗΟΠΙΔΑ (*Ἀσωπίς*) (грц.) – потомка на речния бог *АЗОП*: дъщеря му *ЕГИНА* (също *ЕВАДНА*, *ЕВБЕЯ*).

ΑΪΔ (*Ἄϊδης*) (грц.) – 1. Друга транскрипция на името на бога на подземния свят *ХАДЕС*. – 2. Самият подземен свят, домът на *ХАДЕС* и на сенките на покойниците, у гърците още *ТАРТАР* и *ЕРЕБ*, у римляните *ОРКУС* („адът“). Древните си го представяли най-на-предкато обширно пространство подземята, отделено от повърх-ността ѝ чрез тънък пласт. До него се достигало през отворите на

вулканите и пещерите на западния край на света отвъд Океана, пред портата на залязващото слънце в страната на кимерийците, обвита от вечна нощ и мъгла. Дошлите там продължавали земните си занимания.

По-късно представите в гръцката религия се доразвили и доизяснили: В царството на *ХАДЕС* се слизало през прочутия нос *ТЕНАР* в южния край на Лакония, през Пилос в Западен Пелопонес, през езерото Аверн в Италия и от другаде. Пазач на входа било свирепото триглаво куче *ЦЕРБЕР* (град *КЕРБЕР*), което пропускало всички новопристигнали да влязат, но не разрешавало на никого да се върне обратно. На малцина смъртни боговете позволили, след като са слезли веднъж в света на мъртвите, пак да се изкачат на земята: на *ОРФЕЙ*, който измолил да върне към живот рано загиналата си невяста *Евридика*; на *ХЕРАКЪЛ*, който извел оттам *ЦЕРБЕР*; на *ОДИСЕЙ* и *ЕНЕЙ*, които искали да се срещнат с близките си. На входа бдял и самият *ХАДЕС* като „Пиларт“ („затварящия портата“). Там *ХЕРАКЪЛ* се борил с него и го наранил. За да лекува раната си, богът се изкачил на *Олимп*.

Цялото подземно царство се опасва от ленивите води на реката *СТИКС*, ръкав на световния поток *ОКЕАН*. Клетвата в нея била свещена и за боговете. През нея превозвал душите на мъртвите навъсенят стар лодкар със сплъстена брада *ХАРОН*. При погребение гърците слагали в устата на мъртвите един обол – дребна монета, с която да заплатят за превоза на лодкаря. И други реки пресичали света на мрака: *ЛЕТА* (една глътка от нея карала всеки да забрави миналото си), *КОКИТ*, *ПИРИФЛЕГЕТОНТ*, *АХЕРОНТ*. Нито *ХАДЕС*, нито *ПЕРСЕФОНА* били съдници на новите си поданици – те се явявали на съд за делата си пред *МИНОС*, *ЕАК* и *РАДАМАНТ*, на които различните автори придават различни функции. Според Платон *РАДАМАНТ* съдел мъртвците от Азия, *ЕАК* – покойниците от Европа, докато на *МИНОС* принадлежала последната дума. Изпълнителки на присъдите и справедливи отмъстителки били *ЕРИНИИТЕ* и други зли духове. Антични поети и писатели говорят много за нечестивците, измъчвани в царството на *ХАДЕС*, чиито имена и до днес са нарицателни: *ТАНТАЛ*, *ТИТИЙ*, *ИКСИОН*, *СИЗИФ*, *ДАНАИДИТЕ*. Други чудовища, обитатели на подземния свят, били *ХЕКАТА*, *ГОРГОНИТЕ*, *ХАРПИИТЕ*, *ХИМЕРА*, *ЕХИДНА*, *Хидра*. А мъртвците, чиито души приживе оставали чисти, сиреч били любимци на боговете, се

преселвали в *ЕЛИЗИОН* (*ЕЛИСЕЙСКИТЕ ПОЛЕТА*, „*ОСТРОВИТЕ НА БЛАЖЕНИТЕ*“).

АИДОНЕЙ (Ἰδωνεύς) (грц.: „невидимият“) – епитет и друго име на *ХАДЕС*, бога на подземния свят.

АКАДЕМ (Ἀκάδημος) (грц.) – митически герой на Атика, който посочил на *ДИОСКУРИТЕ* *КАСТОР* и *ПОЛИДЕВК* похитителя на сестра им *ЕЛЕНА* и така им помогнал да я освободят от *ТЕЗЕЙ*. На него била посветена градината близо до Атина на брега на реката *КЕФИС*, където Платон провеждал беседи с последователите си. Основаната там от него школа била наречена Академия.

АКАМАНТ (Ἀκάμας) (грц.) – 1. Син на *ТЕЗЕЙ* и *ФЕДРА*, брат на *ДЕМОФОНТ*, с когото имал поразителна прилика. Дал името си на атическата фила Акамантида. След похищението на *ЕЛЕНА* от *ПАРИС* заминал заедно с *ДИОМЕД* за *ТРОЯ*, за да преговаря за връщането ѝ. Там се увлякъл по Приамовата дъщеря *ЛАОДИКА*, която му родила син – *МУНИТ*. След неуспеха на преговорите участвал заедно с брат си в *ТРОЯНСКАТА ВОЙНА*, дори проникнал в града заедно с отряда гръцки герои, скрити във вътрешността на дървения кон. След падането на града освободил заедно с брат си отвлечената от *ДИОСКУРИТЕ* своя баба (майката на *ТЕЗЕЙ*) *ЕТРА*. На него приписвали построяването на фригийския град Акамантион. По-късно успял в Тракия да спечели любовта на царската дъщеря *ФИЛИДА*. – 2. Син на *ЕВЗОР*, вожд на траките, които се явили на помощ на троянците по време на *ТРОЯНСКАТА ВОЙНА*. Отличавал се с такава храброст, че *АРЕС* приел неговия образ, за да поощри троянците в боя. – 3. Син на *ТЕАНО* и *АНТЕНОР* (приятеля на *ОДИСЕЙ*, за когото вярвали, че е предал *ТРОЯ*).

АКАРНАН (Ἀκαρνάν) (грц.) – син на *АЛКМЕОН* и *КАЛИРОЯ*, брат на *АМФОТЕР*. След убийството на *АЛКМЕОН* *КАЛИРОЯ* поискала от *ЗЕВС*, който не бил безразличен към нея, двете ѝ момчета моментално да възмъжеят, за да отмъстят на убийците на своя баща. Молбата ѝ била чута – *АКАРНАН* и *АМФОТЕР* добили мъжка сила и убили синовете на псофидския цар *ФЕГЕЙ*, а после и самия *ФЕГЕЙ*. Огърлицата и пеплоса на *ХАРМОНИЯ*, които носели нещастия, посветили на *АПОЛОН* в храма му в *ДЕЛФИ*. По-късно двамата братя със свита се отправили за Епир и завладели Акарнания, на която *АКАРНАН* дал името си.

АКАСТ (Ἄκαστος) (грц.) – син и наследник на тесалийския цар *ПЕЛИЙ* и на *АНАКСИБИЯ*; съпруг на *ХИПОЛИТА*, баща на *ЛАОДАМИЯ*, *СТЕРОПА* (или *Стенела*). Участник в *КАЛИДОНСКИЯ ЛОВ* и в похода на

АРГОНАВТИТЕ. В отсъствие на **ЯЗОН ПЕЛИЙ** свалил от престола неговия баща – нееднотробния си брат **ЕЗОН**. Когато **ЯЗОН** поискал да си възвърне полагащата му се власт, **ПЕЛИЙ**, за да го погуби, го изпратил да търси **ЗЛАТНОТО РУНО**. След завръщането на **АРГОНАВТИТЕ** по подбуда на Язоновата съпруга **МЕДЕЯ** сестрите на **АКАСТ**, наречени по името на баща си пелиади, убили баща си, заради което **АКАСТ** изгонил **МЕДЕЯ** и **ЯЗОН** от страната и устроил погребални игри в чест на своя баща. При **АКАСТ** намерил убежище неговият приятел, тесалийският цар **ПЕЛЕЙ**, след като убил неволно **ЕВРИТ** по време на **КАЛИДОНСКИЯ ЛОВ**.

АКВИЛОН (Aquila) (лат.) – богът на северния вятър, съпруг на **ОРИТИЯ**, баща на **КАЛАИС** и **ЗЕТ**. Според Овидий обитавал пещера в планината **ХЕМУС** (дн. Стара планина).

АКЕСТ (Ἀκεστός) (грц. > лат.: **АЦЕСТ**) – сицилийски цар, син на речния бог **КРИМИС** и на знатната троянка **ЕГЕСТА** (Сегеста). Оказал гостоприемство на **ЕНЕЙ** и спътниците му, погребал Енеевия баща **АНХИЗ** на планината **ЕРИКС** и основал заедно с него сицилийския град Акеста (по-късно Сегеста, дн. Кастеламаре, „крепостта на великия Акест“), където останали старите и немощни троянци, докато другите продължили пътя си към Лациум.

АКЕТ (Ἀκετος) (грц.) – тиренски моряк, под чийто образ **ДИОНИС** се явил пред тиванския цар **ПЕНТЕЙ**, за да го предупреди да не се съпротивлява срещу въвеждането на Дионисовия култ.

АКИД (Ἄκιδ) (грц. > лат.: **АЦИД**) – красив сицилийски пастир, син на **ФАУН** и на **НИМФАТА** на река Симет (Симетида), любимият на най-красивата от **НЕРЕИДИТЕ** – **ГАЛАТЕЯ**. От ревност **ЦИКЛОПЪТ ПОЛИФЕМ**, влюбен в **НИМФАТА**, като не можал да я настигне (тя се скрила в морето), сплескал **АКИД** с грамадна скала, но **ГАЛАТЕЯ** превърнала кръвта му в едноименната сицилийска река, която извира изпод скала на северния склон на Етна.

Картини: „Триумфът на Галатея“ от Рафаело; от Жан-Батист ван Лоо. – „Галатея“ от Петер Паул Рубенс. – „Полифем и Галатея“ от Джовани Батиста Тиеполо. – „Ацид и Галатея“ от Клод Лорен; от Шарл дьо Лафос; от Б. Булон; от Луи дьо Силвестр Млади; от Йохан-Хайнрих Тишбайн Стари. – *Епилион:* „Ацид и Галатея“ от Овидий („Метаморфози“). – *Пасторален роман:* „Галатея“ от Сервантес. – *Кантата:* „Полифем“ от Антон Шиблер (текст от Стефан Цвайг). – *Опери:* „Ацид и Галатея“ от Жан-Батист Люли; от Георг Фридрих Хендел; от Йозеф Хайдн; от Франческо Бианки; от Йохан Готлиб Науман; от Т.С. Кук. – *Балети:* „Ацид и Галатея“

от П. Канавасо; от Франц Аспелмайер; от К. Боси; от Луи-Антоан Дюпор; от К. Каво.

АКМОН (Ἀκμων) (грц.) – другар на *ДИОМЕД*, от град Плеврон в Етолия, превърнат от *АФРОДИТА*, която предизвикал, в птица.

АКОНТИЙ (Ἀκόντιος) (грц.: „копие“) – младеж от о. Кеос, син на уважавани, но не богати родители, влюбен в знатната девойка *КИДИПА*. Спечелил сърцето ѝ с остроумна хитрост: на празника на *АРТЕМИДА* на о. *ДЕЛОС* подхвърлил на девойката в храма ябълка (обичайния любовен подарък в древността), върху която издълбал надписа: „Кълна се в *АРТЕМИДА*, ще се омъжа за *АКОНТИЙ*“. *КИДИПА* вдигнала плода и изгаряйки от любопитство, прочела на глас написаното. Така се обвързала с клетвата, която била свещена и нямало как да не бъде изпълнена. Когато родителите ѝ решавали да я омъжат за друго, *КИДИПА* се разболявала тежко. Те разбрали истинската причина на болестта и се съгласили да я дадат на *АКОНТИЙ*.

Стихотворения: „Аконтий и Кидипа“ от Калимах („Причини“). – *Писма:* „Аконтий до Кидипа“ и „Кидипа до Аконтий“ от Овидий („Героини“). – *Опера:* „Аконтий и Кидипа“ от Георг Мелкиор Хофман.

АКРИЗИЙ (Ἀκρίσιος) (грц.) – митически цар на Аргос, син на *АБАНТ* и *АГЛЯЯ*, брат-близнак на *ПРЕТ*, баща на *ДАНАЯ*, дядо на *ПЕРСЕЙ*, изгонен от Аргос от своя брат *ПРЕТ*, но скоро възвърнат от *ПЕРСЕЙ*, от когото в изпълнение на едно предсказание бил неволно убит.

АКРИЗИОНА (Ἀκρισίωνα) (грц.) – дъщерята на *АКРИЗИЙ*, т.е. *ДАНАЯ*, майката на *ПЕРСЕЙ* от *ЗЕВС*, който я посетил във вид на златен дъжд.

АКРИЗИОНИАД (Ἀκρισιονιάδης) (грц.) – внукът на *АКРИЗИЙ*, т.е. *ПЕРСЕЙ*.

АКТЕОН (Ἀκταίων) (грц.) – прочут тивански ловец, внук на *КАДЪМ*, син на дъщеря му *АВТОНОЯ* и на *АРИСТЕЙ*, възпитан от *КЕНТАВЪРА ХИРОН*, превърнат от *АРТЕМИДА* в елен и разкъсан от собствените си ловни кучета. Гневът на богинята се обяснява различно: според Еврипид (във „Вакханки“), защото *АКТЕОН* се хвалел, че е по-опитен ловец от нея; според Овидий, защото я изненадал на планината *КИТЕРОН*, когато се къпела заедно с *НИМФИТЕ* си в пещерен извор или поток. В Беотия измолвали с *ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЯ* от *АКТЕОН* закрила срещу вредните въздействия на горещниците.